

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Валентин Стефанов Аспарухов,

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“,

по: област на висше образование **2. Хуманитарни науки,**

професионално направление **2.3 Философия (Формална и практическа логика)**

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025 г., и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Философия“ към Философско-историческия факултет, като единствен кандидат участва **Мартина Стоилова Минева-Николова**, главен асистент от същата катедра.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-22-37 от 09.01.2026 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен(а) за член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в ПУ.

Представеният комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва всички изискуеми документи. Кандидатът е приложил общо 15 научни труда (всички те са писани след защитата на дисертационния труд и се различават съдържателно от него) – 2 монографии, 11 студии (една от които е публикувана в съавторство) и 2 статии – с което отговаря напълно на наукометричните изисквания за заемане на длъжността „доцент“. Налични са данни за поне 15 цитирания на научните трудове на **Мартина Минева** от други автори, всички те съдържателни и с точно посочване на нейния принос.

2. Кратки биографични данни

Мартина Минева е възпитаник на Езикова гимназия „Иван Вазов“, гр. Пловдив. През 2009 г. получава бакалавърска степен по *Философия* в ПУ и впоследствие успешно преминава през магистърска и докторска програма на СУ. Образователната и научна степен „Доктор“ получава през 2015 г. с дисертация на тема „Витгенщайн и проблематизирането на философията“. От 2016 г. до днес е асистент в катедра „Философия“ към Философско-историческия факултет на Пловдивския университет.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Освен изследовател Мартина Минева е и утвърден преподавател в катедра „Философия“, като в специалността, администрирана от катедрата, тя води основните курсове *Формална логика, Философия на ранната модерност и Аналитична философия*. Всички те попадат в областта на изследванията ѝ и съответно се пресичат с научните трудове, представени по конкурса за хабилизация. Колегата Минева чете редица други курсове в различни бакалавърски, магистърски и докторски програми на университета (в т.ч. в *Департамента за квалификация и професионално развитие* и във *Филиала* в гр. Кърджали).

Автор е на един електронен учебник и на множество електронни учебни помагала. Вече шеста година тя организира ежегодната студентска научна сесия по програма на *Сектора по философска логика*. Съосновател е на *Студентския философският семинар*, наследник и продължител на дейността на създадения още през 2006 година *Философски дискуссионен клуб*. Важно е да бъде отбелязана нейната работа със студенти, млади учени и постдокторанти от ПУ. Няколко поредни години тя е успешен академичен наставник на студентите от специалност „Философия“ – позиция, която цели улесняването на тяхната адаптация и интеграция в академичната общност. Автор е на множество рецензии на дипломни работи от бакалавърски и магистърски програми.

За последните години Мартина Минева има участие в няколко научноизследователски проекта. Особено значима е нейната проектна история, свързана с *Института за критически теории на свръхмодерността*. Откакто е главен асистент в катедра „Философия“, тя има повече от 20 участия с доклади в различни национални – в това число и с международно участие – научни форуми. Дълги години бе ръководител на *Сектора по философска логика*. От 2021 година досега, тя е съдиректор на *Института за критически теории на свръхмодерността*, който е част от *Академична ризома „Критика и хуманизъм“* и от международния консорциум за програми по критическа теория. Понастоящем е ръководител на *Сектора по теория на посредническите структури и неklasическа логика на диалектическото*.

Колегата Минева е неизменен член на няколко университетски и факултетни комисии, а също и на катедрените комисиии по изготвяне на акредитационна документация. За периода 2021-2025 година е участвала общо в 6 акредитационни процедури, 3 процедури по САНК и 3 одита. Още от първия брой до днес, тя е отговорен редактор на списание *Кайрос*. Член на редакционната колегия на списание *Хетеродоксия*. Има няколко учас-

тия като водещ броя на списание *Социологически проблеми*. Съставител е на колективната монография *Социалната уязвимост, социоаналитични перспективи*.

Цялостната ѝ академична биография, още от следването и доктората в Софийския университет, показва стабилното и систематично развитие на един сериозен философ и логик, с широка, но и ясно определена сфера на изследователски интереси и компетенции. Именно широтата и стабилността на компетенциите ѝ гарантира качеството на нейната преподавателска дейност. Всичко това се допълва от прекрасни лични впечатления. Най-вече от съвместна ни работа в катедрата, мога да гарантирам за това, че става дума за изключително почтен и отговорен човек и учен, способен на смели мисловни експерименти. Казаното дотук – а и наукометричната справка, приложена като част от документите по конкурса – са напълно достатъчни, за да удостоверят, че Мартина Минева не просто покрива, но и значително надхвърля всички формални изисквания за заемане на длъжността „доцент“.

Сега ще опитам по-внимателно да анализирам публикациите ѝ и най-вече двете монографии, които съдържат основни моменти от разработките в нейните статии и студии. През 2021 година в издателство *Изток-Запад*, колегата Минева публикува монографията *Лудвиг Витгенщайн: проблематизирането на философията. (Праксеологически обрат, граници, легитимация)*. Чрез прецизно скроен разговор между схващанията на „късния“ Витгенщайн, на някои сред неговите най-проникновени последователи, както и на етнометодолозите Гарфинкъл, Сакс и Колтър, се очертава най-ясно не само нейния общ философски и изследователски проект, но и онова, което днес някак саморазбиращо назоваваме **праксеологически обрат в логиката**. Освен експликация на критиката на Витгенщайн към традиционната философия (през противоположността между „казано“ и „показано“) и на провала на логическия позитивизъм в опита му да превъзмогне философското мълчание чрез строгостта на формалното говорене, текстът е и убедителна реабилитация на философската логика. След анализ на разломната полемика около статута на логическите обекти (логическите форми), авторовият поглед се измества към т. нар. „граматическо наблюдение“. Разпознато като „смыслов наследник на логическия опит“, „граматическото наблюдение“ възвръща потенциалите на философската логика. Оказва се, че нейната проблематичност продължава да вълнува. Тя не просто не изчезва в „мъглата“ на показаното, но е въплътена в езиковите практики. Този мощен **акцент върху праксеологизирането на логиката** резонира върху втората част на книгата, за да се погълне от тезата за неравнопоставеността на езиковите игри. „Езиковите игри на именуване“ (Остин), „обратът към логиката на обикновения език“ (Стросън), „Бурдийовистка-

та теория за несъвпадението между теория и практика“, а също и „ендогенните логики на практиките“ (Гарфинкъл и Сакс) са все идентифицирани от автора ходове на извърщане към праксеологическото. Мартина Минева не се задоволява с посочването на факта, че проблемите на логиката все още са тук. Важният принос на нейното първо и голямо изследване е в разгръщането на „аналитика“ и „таксономия“ на „езиковите игри на легитимация“ в полето на практическата логика. Философията на Лиотар е посочена като пример за едно възможно осмисляне – чрез **праксеологическия обрат** – на предизвикателствата пред философията и логиката. Подобни проблематизирания на праксеологическото в работите ѝ се правят постоянно, макар втората книга – *Новаторства* – може би защото е стъпила върху педантичната работа по първата, все пак дръзва да го прави много поотчетливо и радикално. Такива силни жестове разколебават каноничната тяга на логическото към формално-инференциалното и ситуират логиката като исторически обусловено и динамично формиране.

След това кратко и също толкова догматично представяне, ще премина към обсъждане на втората представена за целите на конкурса монография.

Нейната задачата, както сочи заглавието ѝ (*Новаторства* (2025), София, *Изток-Запад*), е откритието. Откритието обаче е не просто непосредствена задача, а самото ѝ съдържание. Бих искал да дам израз на първите си впечатления около текста, когато въпросният беше още ръкопис. „Не посягайте към тази книга“ – написах преди време – „освен ако не искате да предизвикате и изпитате себе си... Великолепно е изследването на Мартина Минева. Анализът се фокусира върху миговете, в които се ражда новото в науката, като не просто отваря за домисляне проблематиката около логическия извод, но и смело очертава често непонятните и за самите новатори траектории на недедуктивни извеждания. Последните се интерпретират отвъд обичайните идеализации за „кристална чистота в логиката“ – през точки на прекъсване, разломи, преходи и времеви интервали. Тази нова, прорастваща около абдукцията, аналитика на практико-логическите изводи радикално депсихологизира изводната ситуация и изисква преочертаване на нейните потенци“.

Описано по-генерално, изследването е опит да се трансцендира дадеността на готовите пропозиции, като се премине към недадеността на тяхното извеждане в практиките (живото практикологическо извеждане). Това позволява на автора да удържи т.нар. екстатичен компонент на логическото, който се основава не върху строго формални логически структури, колкото върху събития, пропуквания, отклонения, през които мисълта

лъкатуши, провокира и изненадва самата себе си. Въпросният компонент привързва логическото – като самоконституиращо се в процеса на извеждане мислене – не толкова със/към споменатите строго инференциални формалнологически структури, колкото със/към „събития в мисленето, с/към практиките, в които то се ражда. Тук следва да се подчертаят основателните подозрения на автора към онези интерпретатори на абдуктивното извеждане, които го обезсилват като „гадаене“, т.е. като „слабо“ или логически неавтентично. Напротив, доколкото абдуктивното извеждане предполага непредопределено априорно синтезиране, то – казва поредното силно допускане в текста – има своята нормативна тежест ex-post и оброчена в практиката общовалидност.

Макар да са много различни, сред ролите на различните части на книгата струва ми се напълно очевидна е лидиращата функция на втората част. Тя дава зримост на това, защо се започва с Пърс и анализа на абдукцията, защо се преминава към ендогенната логика на практиката и защо не може да се остане при тях. А не може да се остане, защото в границите на Пърсовия прагматизъм не може да бъде разгърната „експлицитна теория на практическата логика“. Той се оказва само повод за едно по-основателно питане. Питане за това, как в действителност се оказва възможно недедуктивното извеждане в практиките, които Мартина Минева нарича новаторски – практиките, които акушират по-правилното разбиране и описание на съществуващото. Оглеждайки текста микроскопски, се прояснява не просто обичайното очакване, че „при откритието се синтезират нови трансцендентални схеми, по които могат да се изградят нови пропозиции, а се вижда резултатът от инвенцията“ – „пропозиции, пропозирани като изводи“, т.е. продукта, в който се отлага процесът на извеждане. Това, че схемите не са предзададени и че са „нужни усилия за тяхното преочертване, за да е възможно да се „случват като практически постижения“ е, доколкото мога да преценя, важния ход на колежата Минева – без съмнение ход изключително интересен, провокативен и категорично приносен. Няма съмнение, че от подобно действие се поражда каскада от ефекти. Бих открил, например, напълно различното поставяне на въпроса на неklasическия трансцендентализъм „как в действителност са се оказали възможни априорно синтетичните пропозиции“ (зададен по модела на класическа трансцендентална перспектива, търсеца условията за възможност на априорните синтетични съждения). Откъде идва разликата? От хрумването, че априорно се синтезира не пропозицията като пропозиция, а пропозицията като извод. Синтезът (за разлика от класическото трансцендентално схематизиране) тук се мисли като процес на пред-дедуктивно извеждане, което е в състояние да породи смисловата разлика между извод и извеждане (в смисъла на практическо действие).

Поне три са съществените концептуални иновации в книгата. Свързани са и са много по-мощни с приложните си ефекти от онова, което ще кажа сега за тях. Първо е понятието „аномалия“¹. Далеч от стандартните му конотации – девиация, дефект, криза – „аномалия“ е преосмислено като продуктивен сегмент в практикологическото извеждане. Второ е понятието „абдуктивен квант“, зад което стои стойност (единица) на току-що формирано качество. Мислено в тоталността на инференциалното събитие, то е неопределеното отваряне, посоката към ново качество, но заедно с това е и току-що възникналото определящо затваряне на ендогенното логическо събитие, позволяващо му да запази своя нормативно-обективистки потенциал. Трето е понятието „теоретичен замах“. Освен че дава израз на динамиката на мисленето в новаторските практики (т.е. на недедуктивните извеждания), то поглъща резонанса между развремени синтез и синтез-овременяване (ново логическо конфигуриране). Засрещането на горните три понятия е особено продуктивно в третата част на изследването. През образа на Кеплер убедително се демонстрира преминаването (транзита) от едно донякъде пренебрежимо, сякаш случайно откритие, към формулирането на революционни закони. Бих искал тук да посоча още едно достойнство на книгата. Свързано е с преценка на Касиреровата диалектиката между *forma formata* и *forma formans*. Акцентът, извлечен от нея е двоен. Веднъж са наследствените претенции на въпросната диалектика спрямо Кантовата продуктивна способност за въображение. На следващо място е споменатото по-горе нейно ключово допускане, че формите не трябва да се разглеждат като готови. Непредзададените априорните синтези, за които се твърди, че са израз на непредзададената воля за формиране, оголват нови практически истини. Мартина Минева убедително го е демонстрирала в книгата си. Оттук и предложената силна интерпретация на волята за формиране, показваща как сетивността и разсъдъкът могат практически да възстановят изгубената в аномалията изоморфия. Преодоляването на аномалията, заявява се, е колкото воля за формиране, толкова и постигане на изоморфия между разсъдък и сетивност.

Накрая, бих искал да спомена за лекотата, с която текста се отдава на читателя, в това число – убеден съм – такъв ще бъде случаят и спрямо читател, който не е инструктиран как да се движи по пресечения терен на неklasическия трансцендентализъм. Онези пък, които вече са тренирани да внимават ораторния мащаб на изложението, няма да се затруднят да чуят многото гласове на мислители и традиции, сплитането на които отзвув-

¹ Косвено свързано с „аномалия“ е предложената интерпретация на „трансдукцията“. За колежата Минева „трансдукция“ е наименование за онези случаи, при които ученият се натъква не на една само, а на множество аномалии, които аномализират неговото научно всекидневие и подриват опорите, които правят жиееенето в рутинизираната му метрика възможно.

чава като „смыслово взаимодействие“. Зад полифонията на текста стои не само преживяване, но и „един общ аналитичен език“ – изковаването на острие, на метаезик (каза се по време на неговото първо публично обсъждане) – един напълно пригоден рефлексивен инструмент за критическо боравене, т.е. за мислене, което „следва своя многомерен предмет: недедуктивните извеждания в новаторските практики“.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Научните приноси в материалите, с които Марина Минева участва в конкурса, са формулирани изчерпателно и точно. Обособени са в четири подгрупи: 1. методологически приноси; 2. концептуални и интерпретативни нововъведения; 3. нови демаркации и критически ревизии; 4. приложни приноси. Сведен до всяка от подгрупите, списъкът може да изглежда относително кратък, тъй като са посочени само общите иновативни черти и постижения на изследователския проект, без да се посочват редица микрооткрития, отличими в предложените публикации.

5. Критични забележки и препоръки

Чрез бележките, които предстои да изложи по никакъв начин не подлагам на съмнения оригиналността и приносния характер на откритията във втората монография на Марина Минева. Те са относими по-скоро към рубриката „забелязано-непрояснено“, характеризираща собствения ми прочит. Ще започна с въпроси, свързани с понятието „теоретичен замах“. Какъв е статута му? То само оперативно ли е, т.е. понятие, което не се тематизира и дефинира непосредствено, макар да се използва повсеместно? Или напротив, все пак подлежи на дефиниране, а с това и на обсъждане, разширяване, стесняване и най-общо казано на критика? Какъв е произходът му? Заблуждавам ли се, ако си мисля, че то е импулс, предаден от ритъма на Касиреровото махало на „самия духовен живот“? Ако е така, тогава, зад него стоят ли равновесните и взаимопроникващи сили, подбиващи *forma formata* и с това разчистващи пътя пред *forma formans*? Нека припомня, че още с първите научни изследвания на трептенията на махалото (относими към 1600 г. и делото на Галилей), зад неговите цикли е разпозната и използвана столетия напред най-точната технология за измерване на време (Хюйгенс е изобретател на часовника с махалото (1658 г.), заменен през първата половина на XX век от кварцовия часовник). С оглед на казаното дотук бих искал да попитам и следното: има ли място в аналитиката на недедуктивните извеждания около новаторските практики за аналитика на времето?

Във връзка с горното, не разбирам защо „теоретичния замах“ на Кеплер, чрез който се преминава от откритието на елиптичната орбита на Марс към формулирането на общи закони за планетарните движения (т.е. налице е движение между крайните състояния на махалото) се мисли както в ритъма на Касирер (който в крайна сметка застива върху истинската „твърда почва“ на логическото), така и в дазмановската кройка на Хайдегер (който Dasein разкъсва, за да се оголи за най-собственото си време, изоставяйки твърдата на разума и логическото)? Само нестихващи усилия на волята за формиране ли стоят зад „дългото автентично настояще“ на „разтегления миг“? Само воля ли е открито тук? Има ли следи в него от съмнения, от бивши нивелирани и хомогенизирани сега-та? В крайна сметка има ли тук опит за извърщане един към друг на двамата немски философи?

При неklasически разбираното схематизиране, казва се в текста, „акцентът е върху разнородността между сетивност и разсъдък в новаторските практики и възвръщането на тяхната изоморфия чрез непредзададена воля за формиране“. Това положение ми изглежда проблематично. Няма разнородност. Дори схванати неklasически, сетивност и разсъдък продължават да са двата ствола, израстващи от непознатия общ корен. Само дето нагледите са временно заслепени (развременени), а мислите са временно без съдържание. Те все още са деца на един и същ баща, макар бащинството му да е неустановимо. Съгласен съм, че при практиките на извеждане, ведно с непредзададения априорен синтез се възстановява трансценденталното единство на аперцепцията, но не мога да приема, че, с оглед най-обсъждания пример в книгата, Кеплер синтезира елипсата като нова форма на орбитата на Марс. Нова форма ли е това или нова фигура, алтернатива на окръжността и овоидата? Има ли синтез в „его-то на астронома“ (homo astronomicus) или гадателят по небесните транзити (астрологът в Кеплер) е отстъпил пред убеждаващата мощ на числата?

Струва ми се е ясно, че бележките по-горе по никакъв начин не са израз на несъгласието ми с основните положения на текста. Те са по-скоро индикатори за интерпретативните линии, по които той може да бъде разширяван. Надявам се, че предстоящите внимателни прочити ще осветлят не само откритията, до които се достига, но и полемичния му потенциал. Последният не може да бъде разкрит в рецензия. Всъщност тук той само е маркиран, докато бъдещето е полето за неговото максимално разгръщане.

6. Лични впечатления

Познавам Мартина Минева още от времето, когато тя беше студент в бакалавърската програма по „Философия“ в Пловдивския университет. Освен че са ясно отличими, студенти като нея и тогава, и днес са истинска рядкост. Задълбочеността и критичната ѝ нагласа, аналитичното ѝ мислене и въображение са вдъхновение за всеки преподавател. С годините тя разви заложите си и днес пред нас са постиженията на един завършен и проникновен изследовател. В професионален план трудно бих могъл да си представя потговорен и организиран колега – прецизна, схватлива, деликатна и решителна. Трудоспособността ѝ често е пример за нашата общност. Мартина Минева разви и демонстрира солидни управленски умения. Безукорни са нейните способности, свързани с организиране на обща работа, с формирането на екипи и разпределение на функции и задължения. Днес, без нейно участие, са немислими не просто организацията на образователния и научния живот около катедрата, но и самия негов всекидневен ритъм.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Научните трудове на Мартина Минева, представени в рамките на конкурса за „доцент“, са посветени на изключително важен и многопластов философски и логически проблем: как са възможни откритията в практиките на новаторите в науката? Този проблем е поставен ясно и е изградена оригинална авторска позиция по него, като са демонстрирани забележителни професионални компетенции – както историко-философски, така и аналитични.

Публикациите и материалите, представени от Мартина Минева, са в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представени са **надхвърлящ минимално изискуемия** брой научни трудове, различни от публикациите, използвани при защитата на ОНС „Доктор“. В текстовете има изобилие от оригинални научни открития, които, надявам се, скоро ще станат видими за по-специализирана логическа публика. Научната и преподавателската квалификация на кандидата е **безукорна**.

Постигнатите от Мартина Минева резултати в учебната и в научноизследователската дейност **напълно** съответстват на минималните национални и допълнителните

изисквания на Философско-историческия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед анализ на тяхната значимост и съдържанията се в тях научни и научноприложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и убедено да препоръчам на *Научното жури* да изготви доклад с предложение до *Факултетния съвет* на Философско-историческия факултет за избор на Мартина Минева на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование **2. Хуманитарни науки**, професионално направление **2.3 Философия (Формална и практическа логика)**.

02.03. 2026 г.

Рецензент:

доц. д-р Валентин Аспарухов